

Vásártörténet — Hídivásár

A magyar néprajztudomány viszonylag későn eszmélt rá arra, hogy a vásárok népi kultúránkat reprezentáló alkalmak. Vizsgálatuk a néphagyomány teljességének megismeréséhez nélkülözhetetlen. Néhány történeti munka, majd hiteles néprajzi gyűjtések, de inkább élménybeszámolók után csak a közelmúltban készültek el az első rendszeres vásárnéprajzi tanulmányok. Végül a *Vásártörténet — Hídivásár* kötettel megszületett a magyarországi vásárok első monográfiája is. Méltán megérdemli ezt a minősítést akkor is, ha több vonásban eltér a monográfiák megszokott jellegétől. Mindenekelőtt nem egy ember munkája, hanem a szerkesztőkön kívül hété. Tanulmánykötet, jegyzetekkel, szakirodalmi mellékletekkel gondosan ellátott írások gyűjteménye. A tanulmányok tárgya nem kizárólagosan a hortobágyi hídivásár. A kötet olyan módon monográfiája ennek az irodalomban, filmen, képzőművészetben, fényképen oly sokszor megörökített eseménynek, hogy azt igen tágas háttérrel a magyar vásárok jelentőségének méltatásával, múltjuk számos fontos mozzanatával ábrázolja, egyszersmind el is helyezi a magyarországi vásárok rendszerében.

Dankó Imre tanulmánya nagytáji keretet választott mondanivalója kifejtéséhez. A Tiszántúl árucseréjének és a vásároknak a kapcsolatát tárja föl. A nagyobb összefüggések érzékeltetésére nyolc település vásárait közelről mutatja be, úgy válogatva, hogy a vásáros helyek különböző típusaival ismerkedjen meg az olvasó. Csenger például kistáj vásárközpontja, jelentőségét elsősorban átkelőhely volta adja. Nyírbátor már két kistáj találkozásánál fekszik, céhes és kisipara is fejlettebb, ennél fogva vásárai is nagyobb forgalmat bonyolítottak le. Hajdúnánás és Kisújszállás az előbbi kettőnél nagyobb település. Mivel azonban gazdasági vonzáskörzetük alig terjed túl határaikon, vásáraik is helyi jellegűek. Sarkad vásárai viszont az országos híru gyulai vásárok úgynevezett elővásáraiként funkcionáltak, akár a berettyóújfalusiak, amelyek azonban kistáji találkozóhelyül is szolgáltak. Mezőtúr a Tiszántúl legnagyobb vásáros helyei közé tartozott, jelentősége ilyen szempontból még Debrecenével is vetekedett. Dankó Imre a magyar vásárok és piacok, valamint az árucseré néprajzának egyik úttörője, akinek tucatnyi tanulmánya olvasható erről a témakörrel. Bőségesen adatozza tanulmányát, legfőképpen részletezi a debreceni vásárok történetét, és külön kiemeli a hídivásár kialakulásának körülményeit.

A hortobágyi hídivásár különben viszonylag kései keletkezésű. Korábbi, nem hivatalos vásározások nyomán először 1892-ben engedélyezte megtartását a debreceni tanács. Hamarosan a tiszántúli állatkereskedelem egyik legnagyobb találkozóhelyévé vált. A nagyhíru debreceni vásárok egyik „kihelyezett” vásározási alkalmaként működött. *Béres András* tanulmánya azt a fejlődési folyamatot rajzolja meg levéltári dokumentumok alapján, és néprajzilag is jellemzi a Dankó által csak nagyobb vonalakkal bemutatott hídivásárt.

Az általános néprajzi képből *Katona Imre* talán a legsajátosabb összetevőt választotta írásának tárgyául, a vásár folklórját. Ezúttal a folklórt igen tágan értelmezi, ami a tárgy szempontjából eredményes. Nem csak a vásározással kapcsolatos népköltészeti alkotásokat (például szólásokat, közmondásokat) tekinti át, hanem a vásárokon fölbukkanó minden figurát, eseményt, jelenséget számbavesz, amely a vásárok népszokás jellegét gazdagítja, folklorisztikus színekkel érdekesebbé teszi. Úttörő tanulmánya a szakirodalom gondos átvizsgálásán kívül fontos saját gyűjtésekre is támaszkodik. Sok-sok idézettel, népköltésbetéttel átszőve szinte megjeleníti a vásárok, sokadalmak tarka forgatagát.

Takács Lajos egyetlen irányban folytatja *Katona* tanulmányát, a régi vásárokból rendszeresen előforduló históriásokról ír. Ezeknek a kései igriceknek a tevékenysége hatott az utolsó évszázad népköltészetére, különösen az új stílusú balladák

alakulására. Ugyanakkor a hírközlésnek, hírvivésnek egy nagyon régies formáját tartották fenn a közelmúltig.

Tárkány Szücs Ernő Katonához hasonlóan úttörő tanulmányt közölt a kötetben. A vásárok jogi népszokásait foglalta össze elsőként. Részletes tényanyaggal mutatja be, milyen gondos munkát igényelt az illető helység közigazgatási szerveitől egy-egy vásár előkészítése és lebonyolítása. Kiderül a tanulmányból, hogy legtöbb helyen a szokásjog szerint jártak el, illetőleg azt foglalták rendeletekbe. *Tárkány Szücs* tanulmánya több kisebb fejezetre tagolódik. Ezek mindegyike kutatási feladatok kijelölését is elvégzi, hiszen a téma annyira földolgozatlan, hogy erre is kell gondolni.

Végül *Jenkey Gábor* és *Letényi Árpád* foglalja össze röviden a hídivásár 1966 óta történt fölüljításának és a hozzákapcsolódó idegenforgalmi látványosságoknak a történetét.

Ugyanis az olvasó idegenforgalmi célokat szolgáló kiadványt tart a kezében. Ha ezzel a közléssel kezdte volna az ismertető ezt az írást, talán sokan azonnal továsiklottak volna a következő sorok fölé. Joggal. Az idegenforgalmi kiadványok ugyanis jelentős hányadban sok-sok kívánalmat maguk után hagyó, alacsony színvonalú munkák. Különösen ha népi kultúráról van szó, hajlamosak értéktelen, színvonalatlan, de néphagyománynak tartott „árut” reklámozni. A hídivásárról szóló kötet éppen ellenkezőleg, követendő példa, igen magas színvonalú propagandául szolgál kiadójának, a Hortobágyi Intézőbizottságnak és természetesen magának a Hortobágyinak, valamint a jórészt idegenforgalmi látványosságként több mint tíz esztendeje fölüljított vásárnak. A tanulmányokat szépirodalmi betétek, *Illyés Gyula*, *Arany János*, *Tóth Endre*, *Veres Péter*, *Oláh Gábor*, *Tamási Áron*, *Nadányi Zoltán* versei és prózái választják el egymástól. Ebből a sorból csak *Móricz Zsigmond* hiányzik. Nagyszámú szép fényképfelvétel is található a kötetben. Nagyobb részük az utolsó huszonöt évben készült, szinte filmszerűen elevenítik meg a vásárt. Kár, hogy nincsenek lokalizálva, holott több városban, más-más évszakban és évben készültek.

A Vásártörténet — Hídivásár kötet néhány év múlva keresett és ritka könyv lesz. Tartalma és szép kivitele egyaránt ezt jósolja. Bevezetőjét *Ambrus István*, a Hajdú-Bihar megyei Tanács elnöke, előszavát *Angyal László*, a Hortobágyi Intézőbizottság titkára írta. A szerkesztést *Szöllősi Gyula* és *Tóth Endre* végezték. A kötetet részletes angol, orosz és német nyelvű összefoglalók zárják.

KÓSA LÁSZLÓ